

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Srovnání autorskoprávní úpravy audiovizuálních děl v ČR a USA

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2015

VIII. ročník SVO

Autor: Antonín Votava

Konzultant: JUDr. Tomáš Dobichovský, Ph.D

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VIII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracoval(a) samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO a jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V dne

.....

Antonín Votava

Obsah

Úvod	4
Použité zkratky:	4
Mezinárodn právní základ	6
Evropské komunitární právo a audiovizuální díla	7
Právní úprava v České republice	8
Právní prameny v ČR	8
Definice	8
Autorské dílo	8
Audiovizuální dílo	10
Audiovizuálně užitá díla	10
Autorství	11
Ochrana	11
Osobnostní práva autora (§ 11 AZ)	12
Majetková práva autora (§ 12 AZ)	12
Doba trvání	13
Právní úprava v USA	14
Právní prameny	14
Definice	14
Autorské dílo	14
Audiovisual work and Motion pictures	15
Díla audiovizuálně užitá	16
Autorství	16
Ochrana	17
Povinnost registrace:	17
Ukončení transferu a licencí udělených autorem	17
Doba trvání	18
Závěr	19
Zdroje	20

Úvod

S filmy, seriály a dalšími díly z kategorie audiovizuálních děl se setkáváme na denním pořádku. Proto je dobré si uvědomit, jak se k těmto autorským dílům staví autorské právo u nás v České republice, a dále jsem se rozhodl jej porovnat s právní úpravou ve Spojených státech, právním prostředím nám, jakožto občanům v České republice, poměrně vzdáleném. S audiovizuálními díly vzniklými v USA se člověk v dnešní době často setkává, vzhledem k množství produkce tam vznikající. Ze Spojených států pochází i velké množství mých oblíbených filmů a seriálů, a proto mne zajímalo, jak jsou tam chráněna autorská práva těchto děl.

Nejdříve se zaměřím na právní úpravu v ČR a následně na úpravu USA s porovnáním a odkazy na úpravu v ČR. Budu se zabírat jen úpravou federální, tedy obecně platnou na celém území americké federace, ne úpravou jednotlivých států USA.

V rámci porovnávání úpravy AV děl je potřeba vysvětlit i některé aspekty, které se týkají autorských děl obecně v daných právních systémech, které jsou aplikovatelnější, než jen na kategorii AV děl, protože jsou pro vysvětlení problematiky důležitější.

Použité zkratky:

AZ - Autorský zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

AV dílo – audiovizuální dílo

AVU dílo - audiovizuálně užití dílo

EU – Evropská unie

RÚB – Revidovaná úmluva Bernská, v celém znění Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl, v nejnovějším znění z 28. 9. 1979

TRIPS - dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví z 15. 4. 1994

Úmluva o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl z 8. 4. 1989

U.S.C. - United States Code, Kodex Spojených států, ve kterém jsou sebrané všeobecně platné a permanentní zákony na federální úrovni

Kongres - Kongres Spojených států Amerických

Spojené státy/USA – Spojené státy Americké (pro účel této práce, a Spojené státy má v názvu například Mexiko)

Americký – vztahující se k Spojeným státům Americkým, dle USA, americká úprava = dle úpravy v USA atd.

Mezinárodn právní základ

Autorského práva se obecně v mezinárodním právu týká několik smluv. Mezi nejdominantnější ležící dnes patří například Revidovaná úmluva Bernská (RÚB) a dohoda TRIPS.

Mezinárodní dohody pomáhají zajišťovat ochranu autorského práva i za hranicemi státu, ve kterém díla vznikla a byla uveřejněna.

Stanovují určitý základ, avšak nebrání jednotlivým státům jít nad stanovený rámec (například u délky trvání práv.)

RÚB 1.7 (1)

Doba ochrany přiznaná touto úmluvou trvá po dobu autorova života a padesát let po jeho smrti.

Česká republika i Spojené státy americké tuto ochranu (mluvíme-li o majetkových právech) prodlužují až na dobu života a sedmdesát let po smrti autora.

RÚB dále například stanovuje, že autorská díla jsou chráněna nezávisle na případné registraci díla. Dílo je tak chráněno okamžikem vzniku (i v případě zachyceno na hmotný záznam, pakliže si tak jednotlivé státy určí). Dále například stanovuje určitá osobnostní autorská práva, s jejichž implementací Spojené státy po dlouhou dobu nesouhlasily. Proto se USA k Bernské úmluvě připojily až poměrně pozdě, a to v roce 1988 (v účinnosti od 1. 3. 1989)¹ a jen v minimálním rozsahu. Česká republika, respektive její formální předchůdce, se připojil již v roce 1921.²

Dohoda TRIPS například stanovuje, že autorským dílem není samotný nezpracovaný námet či myšlenka.³

Audiovizuální díla konkrétně však spíše upravená nejsou – nechává se na vůli jednotlivých států, jak si je nadefinují a upraví.

RÚB hovoří jen o „filmech“ jakožto dílech kinematografických při vyjmenování například typů děl bez dalšího rozvinutí. Pojem audiovizuálního díla, definovaném stejně jako v našem autorském zákonu, nalezneme až v Úmluvě o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl.

V otázce autorství AV děl RÚB stanoví, že si tak určí každý stát sám. U audiovizuálních děl užitých RÚB stanovuje nemožnost autorů těchto děl, pakliže poskytnuli licenci k užití v AV dílu, bránit rozmnožování, rozšiřování ve veřejném provozování a provedení (...) výsledného AV díla.

¹ http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15

² http://www.wipo.int/treaties/en/remarks.jsp?cnty_id=938C

³ http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=305907

Evropské komunitární právo a audiovizuální díla

Česká republika je od vstupu do Evropské unie v roce 2004 vázána i komunitárním právem, které se týká i autorského práva. Komunitární právo je nadřazeno vnitrostátní úpravě, a tedy vnitrostátní úprava nesmí být s evropským komunitárním právem v rozporu. Cílem Evropské unie je harmonizovat právo jednotlivých členských států v určitých oblastech, ve kterých je k tomu Evropská unie zmocněna.

Význam mají i rozsudky Evropského soudního dvora při aplikování norem EU (například určení, že z hlediska originality stačí u databází, fotografií a počítačových programů prvotnost, nikoliv ve smyslu autorova vlastního duševního výtvoru (tedy statistické jedinečnosti)).¹

Audiovizuálních děl se týká směrnice 2006/116/ES, podle které se „hlavní režisér“ audiovizuálního díla považuje vždy za autora, a ostatní autory (spoluautory) si mohou určit jednotlivé členské státy. (V ČR je jako jediný autor určen režisér.)

Dále komunitární právo používá ve směrnici 2006/115/ES pojem „film“ ve smyslu „právem výrobce prvotního záznamu filmu“, tedy u nás „výrobce zvukov obrazového záznamu“, nikoliv však v souvislosti s autorským právem k audiovizuálním dílům jako takovým.

¹ použito v kauzách C-145/10 „Painer“ a C-5/08 „Infopaq“

Právní úprava v České republice

Vychází z přirozeného práva. Autorské dílo je vždy úzce spjata s osobou autora – bez jeho osobitého ztvárnění výsledného díla by dané dílo vzniknout nemohlo. Autor svá práva může v rámci licence omezit, ale nikdy se jich nemůže plně vzdát (vždycky bude autorem).

Právní prameny v ČR

Kromě přijatých mezinárodních smluv (včetně evropského komunitárního práva) úpravu audiovizuálních děl jakožto součástí práv duševního vlastnictví upravuje obecně

Listina základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.) v čl. 15 (2):
Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena

Přirozené právo na vytváření autorských děl je subjektivní a úloha státu je ho jen chránit a stanovit způsob jeho výkonu. K tomu byli vydány jednotlivé zákony, zejména:

Autorský zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změnách některých zákonů

Podporu se autorského práva týkají i další zákony, například:

Občanský zákoník č. 89/2012

Zákon o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změnách některých zákonů (zákon o audiovizuálních dílech),

který se vztahuje jen na díla audiovizuální, a to ještě jen na díla určená k zprostředkování ve veřejnosti za úplatu)

Zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změnách některých zákonů (zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání)

Zákon o ochranných známkách č. 441/2003 Sb.

Dále například ustanovení trestního zákonu, zákonu o postupcích, zákonu o regulaci reklamy a dalších.

Definice

Autorské dílo

V České republice jsou filmy, seriály, a další podobná díla v kategorii děl audiovizuální, jejichž definicí se týkají zejména § 62-64 Autorského zákona (Dále jen „AZ“). Audiovizuální dílo (Dále jen „AV“) musí splňovat zároveň definici autorského díla obecně dle § 2 odst. 1., a tedy:

- a) Je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora

- b) Je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, v etn podobě elektronické, trvalé i dočasné, bez ohledu na rozsah, účel i význam.

Tvořivost je závislá na osobních vlastnostech tvůrce. Tvořivost nelze nahradit i zaměřením namáhavostí i tvůrčí práce – dílo vzniklé v procesu, vyznačující se tvořivostí jen v minimální míře, nebude chráněno jako dílo autorské.¹

Jedinečnost výsledku je chápána poměrně striktně – ve smyslu statistické pravděpodobnosti jedinečnosti díla. Takové dílo vznikne na základě nejosobitějšího ztvárnění výtvaru na základě autorova svobodného výběru z tvůrčích možností, z čehož plyne jeho neopakovatelnost – statisticky nemůže vzniknout stejné dílo. Není tedy možné, aby měla stejnou ochranu dvě totožná (i též totožná) díla. – jedno je buď plagiátem druhého, nebo díla nejsou dostatečně jedinečná a tudíž nebudou chráněna jako díla autorská.²

Určitý ústupek z této podmínky se vztahuje na některá díla počítačových programů, databází a fotografií, kde často dochází k vytvoření velice podobných i totožných výtvarů, ovšem zcela nezávisle na sobě, a tak se (na základě mezinárodních právních úmluv a evropského komunitárního práva) v těchto případech stanovuje určitá forma právní fikce vázané na splnění kritéria původnosti. U audiovizuálních děl je z jejich povahy šance na nezávislé vytvoření totožných i též totožných děl prakticky neexistující.

Objektivní vnímatelnost představuje zhmotnění; nikoliv jen ve formě záznamu (zachycení do nosiče) ale i jako obecné zhmotnělé vyjádření díla tak, aby je mohla objektivně seznat jiná osoba (svými smysly přímo i s použitím různých přístrojů). Důležité je, že takové vyjádření nemusí být trvalé pro vznik autorského práva, může to být i efemerní (pomíjivá) materializace, například hudební improvizace pouličního výkonného umělce. Ani audiovizuální dílo tedy dle zákona nemusí být pevně zachyceno, ale z jeho povahy bez tohoto zachycení nemůže existovat (... sada zaznamenaných souvisejících obrazů, viz dále).

O autorské dílo se také nejedná, pokud je to jen filmový (i jiný) záznam jiného díla, například dramatického; pak se jedná „jen“ o zvukový obrazový záznam audiovizuálního (i jiného) díla, k němuž se vztahuje právo výrobce zvukového obrazového záznamu (§ 79 AZ). Takovýto záznam může vzniknout s povolením autora i bez něj (a tudíž i protiprávně), pro vznik práva k zvukovému obrazovému záznamu to však význam nemá. Toto právo tedy vznikne v obou případech.

Pro vytvoření prvotního záznamu dle autorského zákoníku (§ 63 (3) a násl.) je naopak udělení souhlasu autora na základě smlouvy klíčové (dříve i z hlediska následného zápisu do mezinárodního rejstříku audiovizuálních děl, vedeném podle mezinárodní smlouvy³. (AZ § 63 (a)), než jí byla vrcholným orgánem pozastavena účinnost). Pakliže autor AV díla písemně udělí výrobcí prvotního záznamu oprávnění jej takto zaznamenat, a nedohodnou-li se jinak, platí, že mu autor zároveň poskytl i **výhradní a neomezenou licenci k užití** ve znění povodním, dabovaném i opatřeném titulky.

¹ Telec, I., Tma, P.: Autorský zákon. Komentář 1. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2007 s. 17-18

² Tamtéž, s. 19-20

³ Úmluva o mezinárodním zápisu audiovizuálních děl, sjednaná 8. 4. 1989 v Ženevě

Audiovizuální dílo

AZ § 62 (1)

Audiovizuálním dílem je dílo vytvořené uspořádáním děl audiovizuálně užitých, a již zpracovaných i nezpracovaných, které sestává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu, a již doprovázených zvukem, i nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem.

Mezi audiovizuální díla tak spadá například dílo kinematografické, určené k promítání v kinech (uvedeno v demonstrativním výčtu v § 2 (1) AZ), dílo televizní, videografická ale i díla, která v sobě nemají zvukovou stránku, například němé filmy. AZ jednotlivé podkategorie dále nespécifikuje (a kromě díla kinematografického ani nezmiňuje), ovšem mohou být použita i upravena v jiných právních předpisech pro účely tohoto zákonu (například zákon o audiovizuálních mediích č. 496/2012 Sb.).

Audiovizuálně užitá díla

AV dílo se skládá z uspořádaných děl audiovizuálně užitých (AVU), tedy děl, na něž se vztahuje vlastní autorské právo a mají tedy i vlastní právní existenci, oddělenou od vzniklého audiovizuálního díla, bez ohledu na to, zda díla audiovizuálně užitá již dříve existovala (vznikla bez vazby na audiovizuální dílo, do kterého byla zařazena až následně), a zda byla vytvořena za účelem použití v daném AV díle. Užití AVU v AV dílu lze jen se svolením autora AVU díla (explicitně v § 62 (2) AZ, ale obecně i v § 12).

Autorství

AZ § 62 (2) - Zpracovat dílo a zařadit je do díla audiovizuálního lze jen se svolením autora.
§ 63 - Autor audiovizuálního díla
(1) Autorem audiovizuálního díla je jeho režisér. Tím nejsou dotčena práva autorů díla audiovizuálně užitých.

V jednom vzniklém audiovizuálním díle se tedy zpravidla vyskytuje velké množství dalších děl s vlastní ochranou (kostýmy, herecké výkony, dekorace, scénář, hudba v případě hraných filmů a seriálů). Jako jediný autor je určen režisér (jediná výjimka vnitrostátní úpravy autorského práva, kde skuteční autoři jednotlivých částí díla nejsou považováni za autory ukončeného díla, tedy dochází k odchýlení od principu objektivní pravdivosti autorství). Tak je u jiného z důvodu zjednodušení hospodářského využití AV díla – tedy například snaže získat licenci k promítání není potřeba kontaktovat všechny, kdož přispěli ke vzniku AV díla, ale stačí jednat s hlavním režisérem.

Režisér není dále nikterak definovaný, proto se z výkladu usuzuje, že synonymem je „autor audiovizuálního díla“ – tedy fyzická osoba, z jejíž popudu AV dílo vzniká, jejíž představa o výsledném díle určuje jeho výslednou podobu. Jiné osobě podílející se na vytvoření AV díla, tedy scénárista, herci, kameramani, střihaři atd. nemohou mít autorská práva k danému dílu a nejsou uvedeni jako spoluautoři. Bylo by tomu tak jedině, pokud by kromě své obvyklé činnosti (scenárista – psaní scénáře) zároveň jednali jako režiséři, tedy řídili všechny aspekty vzniku AV díla, a to nebyvá žádoucí.

Větší množství spoluautorů by také mohlo ztěžovat pozici pořizovatele prvotního záznamu, který by musel získávat povolení od všech (scenárista, kameraman, střihař, kteří mohou být jako spoluautoři určení například v německé právní úpravě).

Ochrana

Autorská díla jsou chráněna jako celek, dokonale i v jednotlivé vývojové fázi a části, včetně názvu a jmen postav, pokud splňují pojmové znaky díla, tedy by mohly existovat i samy o sobě – zejména podmínka jedinečnosti (respektive původnosti u nich kterých programů, databází, fotografií atd.)

Ochrana částí díla se rozděluje na ochranu vnitřní a vnější:

Vnitřní ochrana názvu díla a jeho postav je jejich autorskoprávní ochrana v rámci ochrany celého díla, jako jeho součást; nesmí se například bez dovození použít jiné jméno postavy při vydávání povídky.

Vnější ochrana znamená ochrana použití části díla (postav, názvu, části textu písničky) mimo dílo jako celek.

Porušením vnitřní ochrany díla je tedy zásah do díla autora, kterému je potřeba povolení autora dle § 11 (3). (právo na nedotknutelnost díla)

Nedovoleným vnějším zásahem je porušení autorovo majetkové právo rozhodovat o způsobech užití díla a jeho částí.

Příklad vnější ochrany:

Společnost B. použila na reklamních plochách k propagaci výrobku slogan „upe ... t eba ... ze“. Autor písně Dej cihlu k cihle Z. S. firmu žaloval pro porušení jeho autorského práva k části díla jeho vnější užitím. Druhá strana argumentovala hlavně tím, že tato tři slova jsou obecná slova denní mluvy a tudíž patří do tzv. volného fondu (tzv. public domain), jež jsou vyjmuta z autorského práva. Dle rozsudku nejvyššího soudu část textu evokuje zbytek z písně Dej cihlu k cihle, a tedy porušuje autorská práva Z. S.¹

¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu R 30 Cdo 739/2007 (přístupné na <http://pravo4u.cz/judikatura/nejvyssi-soud-cr/30-cdo-739-2007/>)

V tuzemsku právní úprava (stejně jako v ostatních zemích v rámci kontinentálního systému) odděluje **majetkovou** (ekonomickou) a **osobnostní** (morální) stránku autorských práv – jedná se o duální charakter práv duševního vlastnictví.

Osobnostní práva autora (§ 11 AZ)

Do těchto práv patří například právo autora rozhodovat o zveřejnění (kdy, jakým způsobem, zda veřejně), vydat svolení k zásahu do díla a osobovat si autorství. Osobnostní práva jsou neprevoditelná, autor se jich nemůže vzdát a končí autorovou smrtí.

Lze je jen omezit – autor pak musí strpět zásah do svého práva (například právo zaměstnavatele zveřejňovat dílo vytvořené, zasahovat do něj a dokončit ho po smrti autora, pakliže se jedná o dílo zaměstnanecké.)

Majetková práva autora (§ 12 AZ)

Jsou také inter vivos (mezi živými) neprevoditelná a autor se jich nemůže vzdát (§ 26 (1), (2)) – převést se dají jen v rámci dědění (pro případ smrti – mortis causa).

Autor může poskytnout licenci, při které pak následně musí strpět zásah do svého práva, po vypršení licence však může svá práva nadále vykonávat v plné míře.

Pro užití AVU díla § 64 (1), není-li sjednáno jinak, platí, že autor AVU díla (kromě díla hudebního), který udělil výrobci prvotního záznamu AV díla písemnou smlouvou souhlas k zařazení do AV díla (beze změny i po zpracování), udělil také souhlas AVU dílo opatřit titulky i dabovat, dále poskytl výhradní a neomezenou licenci k užití svého díla (v rámci užití AV díla) a toto oprávnění poskytnout třetí osobě, a že se dohodli na odměně ve výši v dané době pro daný typ díla obvyklé.

Doba trvání

Osobnostní práva existují po **dobu života autora**, a tedy jeho smrtí zanikají. I po smrti však nikdo jiný nesmí osobovat jeho autorství k dílu a užívat dílo způsobem snižující jeho hodnotu.

Této ochrany se může domáhat jak kterákoliv z osob autorovi blízkých, tak i právnická osoba sdružující autory a příslušný kolektivní správce podle AZ, a není časově omezena.

Majetková práva trvají **po dobu života a 70 let po smrti autora**.

V případě audiovizuálních děl se tato doba počítá od smrti posledního z osob vyjmenovaných v § 27 (5) – tedy režiséra, autora scénáře, autora dialogů nebo skladatele hudby zvlášť vytvořené pro užití v audiovizuálním díle.

Při postupném zveřejňování díla (ve svazcích, dílech, pokračováních, částech) se doba trvání majetkových práv pro každou část dílu počítá samostatně (například u seriálů).

Právní úprava v USA

Autorská práva v USA jsou upravena primárně na federální úrovni, na úrovni jednotlivých států mohou být federální zákony doplněny. Zákony jednotlivých států nesmí odporovat federální úpravě (podobnost ve vztahu k evropskému komunitárnímu právu).

V USA mají autorská práva zejména funkci ochrany hospodářského užití díla – i autora, i investora. V určitých případech může osoba, která autorské dílo vytvořila, pozbyt veškerá práva k takovému dílu, tedy lze úspěšně odloučit autora a jeho dílo.

Právní prameny

Pravomoc spravovat zákony ohledně ochrany autorských práv svěřili otci zakladatelé Spojených států v ústavě USA Kongresu USA:

To promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries;¹

„... podporovat vdecký pokrok a užitečné znalosti a umění tím, že zajistí spisovatelům a vynálezci na určitou dobu výhradní právo k jejich dílům a vynálezům“²

Tak se v průběhu historie několikrát stalo, poprvé v roce 1790, kdy se autorskoprávní ochrana vztahovala na mapy, schémata a písemné texty. Nejnovější zákon o autorském právu (Copyright Act) je z roku 1973, který novelizován pomocí dodatků (amendments) funguje dodnes.

Autorské právo (Copyright law) je na federální úrovni, pokud je obsažené v obecných a permanentně trvajících normách shrnuto v Kodexu, části 17 (United States Code, U.S.C., Title 17)

¹ http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html

² dle překladače na <http://www.zboriljosef.cz/files/Ustava%20USA.pdf>

Definice

Autorské dílo

I ve Spojených státech mají audiovizuální díla splňovat atributy autorského díla obecně, jenž má ovšem trochu jiné podmínky:

17 U.S.C. § 102

Autorské dílo:

- 1) Je **originální dílo**
- 2) musí být **autorovým výtvořem**
- 3) musí být **zafixováno**

Originalita byla v USA definována na základě kauzy Feist¹ - dílo je nezávisle vytvořeno autorem (opakem by bylo plagiátem díla jiného) a musí být projevem alespoň minimální míry kreativity.

Originalita musí vycházet z osoby autora, ale nevádí, pokud je dílo velice podobné dílu jinému, pokud o tom autor neví. V americkém pojetí totiž originalita nevyžaduje novost. Podmínku minimální míry kreativity nesplňují jen díla, u kterých je kreativní míra tak nízká, že je tak ka neexistující.

Autorství znamená, že dílo vytvořil člověk. To ovšem (oproti naší úpravě) neznamená, že by i autorská práva mohla mít jen fyzická osoba (viz dále), ale jen, že bez určité innoosti člověkem že vzniknout autorské dílo (například pokud by vznikl obraz na základě programu – autorem nemůže být program jako takový, ale člověk, který určil programu, jak má obraz vytvořit).

Fixace díla - dílo je zafixováno tehdy, pokud je vyjádřeno skrz trvalé médium, z kterého může být vnímáno, kopírováno i s ním jinak nakládáno, a to buď přímo i s pomocí přístroje nebo zařízení, aby se na něj vztahovalo autorské právo. Dílo, které není trvale vyjádřeno, nemá autorskoprávní úpravu ve Spojených státech (v České republice stačí, aby dílo bylo v „objektivně vnímatelné podobě, a již přechodně i trvale“. Požadavek fixace se dá poměrně lehce splnit (nahráním, zapsáním textu/notového zápisu u hudby atd.)

Příklad:

Umělec se živí hraním na housle. Složí improvizaci, kterou si nikam nezapíše, má ji jen v paměti. Na jednom koncertu ji následně zahraje.

Podle právní úpravy ČR se jedná o autorské dílo, podle USA nikoliv. Chybí tam fixace. Pokud ji ovšem zapíše pomocí notového (i jiného) zápisu i pomocí nahráním, tak by vytvořil autorské dílo i podle práva USA.

¹ Feist Publications v. Rural Telephone Service, 499 U.S. 340 (1991), přístupné na <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=499&invol=340>

Audiovisual work and Motion pictures

17 U.S.C. § 101

„Audiovizuální díla“ jsou díla, která se skládá ze série spolu souvisejících obrazů, která jsou svojí podstatou určena k zobrazení skrze přístroje i zařízení jako projektory, prohlížečky, i elektronické vybavení, doprovázená zvukem, pokud je, bez ohledu na druh materiálu objektu, jako jsou filmy i pásy, ve kterém jsou díla vložena.¹

„Pohyblivé obrazy“ jsou audiovizuální díla skládající se ze série spolu souvisejících obrazů, které, zobrazeny v řadě, poskytují dojem pohybu, doprovázené zvukem, pokud je.²

Dle úpravy USA je doslovný překlad pojmu audiovizuální dílo pojato mnohem širěji, než v ČR – spadá tam například i počítačová prezentace, která by v ČR byla klasifikována jako program (a tudíž jako dílo literární). Stejně tak i videohry, u nás na pomezí mezi různými

kategoriemi (program, audiovizuální dílo, databáze, pakliže splní pojmové znaky dané kategorie) jsou v USA klasifikovány jako audiovizuální dílo.

eskému pojetí AV díla odpovídá spíše americký pojem pohyblivých obraz (motion pictures), které mají tak ka shodnou definici. Kategorie pohyblivých obraz ale v právu USA existuje jen jako podkategorie, která spadá do širšího pojetí audiovizuálních d l.

¹ "Audiovisual works" are works that consist of a series of related images which are intrinsically intended to be shown by the use of machines or devices such as projectors, viewers, or electronic equipment, together with accompanying sounds, if any, regardless of the nature of the material objects, such as films or tapes, in which the works are embodied.

² "Motion pictures" are audiovisual works consisting of a series of related images which, hen shown in succession, impart an impression of motion, together with accompanying sounds, if any.

Díla audiovizuáln užitá

Úprava USA tento zkratku nezná – obecn pro použití d l vzniklých d íve (bez vztahu na plánované AV dílo) je pot eba získat souhlas od autora (i vlastníka práv) k použití – vytvo ení odvozeného díla (derivative work).

U vytvo ení nových d l pro ú ely díla audiovizuálního (tedy i díla pohyblivých obraz) jsou AVU díla vytvo ena jako **work made for hire**, „dílo na zakázku“, tedy bu jako dílo zam stnanecké, nebo jako dílo vytvo ené na objednávku (dle naší terminologie). V takovémto p ípad je jako autor výsledného díla ur en zam stnavatel, a pokud se nedohodnou jinak, pat í mu i veškerá autorská práva k dílu.

Dílo spadá pod **work made for hire** pokud:

- 1) dílo bylo vytvo eno zam stnancem v rámci jeho zam stnání, nebo
- 2) dílo spl uje následující t i požadavky:
 - a. bylo specificky objednáno i zadáno
 - b. spadá do jedné z devíti specifických kategorií (p ísp vek do společného díla, ást díla v kategorii pohybových obraz i jiných audiovizuálních d l, p eklad aj.) a
 - c. strany podepsaly dohodu, která dané dílo ozna uje jako dílo na zakázku (work made for hire).

V praxi se tak v tšinou autorem film stává produk ní firma, jelikož filmy vznikají jako zam stnanecká díla.

Autorství

Oproti R p vodn neexistovalo rozd lení na osobnostní a majetková práva - ochrana se vztahuje zejména na majetkový aspekt d l, jejich ochranu ve smyslu hospodá ského zhodnocení, a tím v kone ném d sledku napl ovat ve ejné kulturní zájmy jako takové.

Osobnostní práva p iznává jen vizuálním díl m (visual works dle 17 U.S.C. §106A), kam spadají r zné obrazy, kresby a sochy, ovšem nespádají tam literární díla, písn ani audiovizuální díla. Úprava t chto osobnostních práv odpovídá naší úprav – autor je nem že p evést, m že jen poskytnout licenci a strp t zásah do nich, tedy vzdát se jejich užívání (waive). Jedná se o práva typu být uveden jako autor, nebýt uveden jako autor u d l, která nestvo il, a aby dílo nebylo použito zp sobem nesnižující pov st nebo est autora.

Autorská práva k dílu jsou převoditelné. Poskytnutí exkluzivní (výhradní) licence znamená převod autorských práv k autorskému dílu – a to i v případě, že takováto exkluzivní licence je vymezena jen na určitém místě (např. právo vydat povídku v městě New York) i časově (např. na dobu 20 let). Při poskytování neexkluzivní licence však k převodu práva nedochází (podobně jako v ČR).

Autorská práva nejsou vázána k fyzické osobě – mohou být převoditelná i na osobu právnickou, stejně jako v ČR, ale oproti naší úpravě se může stát i autorem (work made for hire).

Osobnostní X majetkové právo u audiovizuálních děl

Oproti České republice, jako zástupce evropského kontinentálního systému, kdy se autorská práva děl na práva osobnostní a majetková u všech autorských děl, ve Spojených státech jako zástupce angloamerického systému takovéto oddělení převodně neexistuje. Autorské právo (kromě děl vizuálních) tvoří celek s dílem i z majetkového aspektu – autorské právo tam plní jen funkci ochrany materiálních zájmů autorů i zaměstnavatelů (investice výrobce filmu). Je převoditelné, a tak se nemusí brát ohled na případné porušení práva autora, pakliže k tomu má platnou licenci (i převedená autorská práva).

Ochrana

Povinnost registrace:

Pro účinnou ochranu hospodářského zhodnocení díla je potřeba, aby vzniklé dílo bylo zaregistrováno u Amerického registračního úřadu (U. S. Copyright Office). Před přijetím Revidované úmluvy Bernské navíc bez jakékoliv registrace dílo nemělo žádnou autorskoprávní ochranu; po přijetí RÚB již registrace není vyžadována pro vznik autorského práva, přesto je registrace nutná pro efektivní hospodářské využití a nakládání díla (nárok na náhradu při zásahu do autorských práv, nárok na odměnu zastupujícím advokátem) a tak je prakticky pro díla v USA (= vytvořená občanem USA a poprvé zde publikovaná) nutná.

Díla mimo USA, aby se na ně vztahovala autorskoprávní ochrana v USA, musela obsahovat takzvanou copyrightovou doložku. V ní museli být zaznamenány tyto 3 znaky:

- 1) ©, „copyright“ i „Copr.“
- 2) Datum publikace
- 3) Jméno (název) držitele práv

Tedy například © Antonín Votava 2015.

V dnešní době již není nikterak vyžadována (ani u děl z USA, ani u zahraničních), přesto se nadále používá – dává ostatním osobám vědět, koho mají kontaktovat v případě zájmu o určitou licenci.

Ukončení transferu a licencí udělených autorem

Autor může po uplynutí doby 35 let po dobu 5 let získat zpět poskytnutá práva, i licenci. Musí o tom druhou stranu alespoň dva roky předem informovat. Tato druhá strana (která do té doby měla exkluzivní i neexkluzivní licenci) ji pak ztrácí, a tedy nesmí dílo nadále nijak

užívat (bez op tovného získání), s výjimkou díl odvozených (derivativních), která vytvořila. Tedy pokud získá nakladatelství A autorská práva k novele autorky B, podle které natočil film a autorka B po 37 letech oznámí zákonné zrušení licence, nakladatelství pak stále zůstane právo jakkoliv nakládat s natočeným filmem.

Toto právo se nevztahuje na díla v režimu „work made for hire“, a to ani na zaměstnání (které dílo v rámci smlouvy vytvořil), ani na zaměstnavatele (který sice získal práva, ovšem právo na ukončení transferu práv a poskytnutí licence se na něj nevztahuje).

Toto opatření umožňuje autorovi získat určitou satisfakci, pakliže se jeho dílo po určité době stane úspěšným. Není zde právo na primární dodatečnou odměnu jako v naší úpravě, a tak se to děší tímto způsobem.

Doba trvání

Ochrana majetkových práv je ve Spojených státech na díla vzniklá po 1. lednu 1978 stanovena stejně jako v ČR, **po dobu života autora a 70 let poté.**

U díl starších trvá ochrana 95 let po zveřejnění (převodně 28 let, Kongresem několikrát zvýšeno).

U díl, kde se autorem stala právnická osoba, autor je neznámý (anonymní dílo) nebo je dílo zveřejněno pod pseudonymem, je ochrana na dobu **95 let od zveřejnění díla, i 120 let od vzniku** díla, podle toho, která doba vyprší dříve.

Osobnostní práva trvají jen po dobu života autora.

Závěr

V pohledu na audiovizuální díla je rozdíl mezi angloamerickým pojetím ve Spojených státech a kontinentálním pojetím v rámci EU v České republice v mnoha aspektech. U díla obecně je rozdíl v definici toho, co je autorské dílo, jaké musí splňovat náležitosti, zda je potřeba jej registrovat (provádět formální úkon, aby dílo bylo chráněno) i v určení autora a jeho práv.

Na případě filmu je odlišné vlastnictví autorských práv i autorství – zatímco u nás je autorem režisér, který poskytuje výrobcí prvotního záznamu určitá práva pomocí licence, v USA se v tšinou stane autorem výrobce rovnou záznamu, který dále může jakkoliv s licencí nakládat.

Úprava ve Spojených státech tak zajišťuje jednodušší chod ekonomických vztahů – jednoduší určení autorství i získávání licencí (výhradních i nevýhradních). V České republice je více chráněn autor – fyzická osoba, i auto i jednotlivých částí (audiovizuálně užitých díla), kteří mají právo se svým AVU dílem jakkoliv nakládat, pokud to nesouvisí s vzniklým audiovizuálním dílem, a po 10 letech je mohou i dát užít do jiného audiovizuálního díla. Auto i AVU v USA žádné takové právo nemají, pokud pracují jako zaměstnanci.

Auto i audiovizuálních díla užitých mají podle naší úpravy právo po 10 letech (nesjednají-li si to jinak) použít tato audiovizuálně užitá díla v jiném AV díle, a navíc mimo AV dílo s ním mohou také nakládat jakkoliv, zatímco v USA žádné takové právo nemají, pokud pracují jako zaměstnanci (i pokud je to dílo na zakázku a spadá do režimu „work made for hire“).

Pakliže však dílo do režimu „work made for hire“ nespadá, mají zajímavé právo zrušit jakoukoliv udělenou licenci (exkluzivní i neexkluzivní) po dobu 35 let (naopak u nás máme dodatečnou odmítnutí).

V obou úpravách však platí, že se od dané úpravy mohou smluvně odchýlit, jelikož se jedná o oblast soukromého práva. V České republice se však těchto práv nikdy nemůže autor kompletně vzdát – vždy mu zbyde minimálně „holé autorské právo“.

Která úprava je lepší?

Já osobně se spíše kloním k úpravě naší, a mám pocit, že by se měla v určité míře zvýšit ochrana výrobce prvotního záznamu v souvislosti s osobnostními autorskými právy, zejména omezit právo autora, aby „dílo nebylo použito způsobem snižujícím jeho hodnotu“. Právo na dodatečnou odmítnutí v případě zaměstnaneckého díla (v ČR) mi připadá lepší než právo odstoupit od poskytnuté licence až po 35 letech.

Zdroje

ermáková-Vlčková, Adéla a Smejkal, Vladimír: Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích

Linde, Praha 2009 ISBN 978-80-7201-744-7

Hrabánek, Jiří: Film z hlediska autorského práva, otázky a odpovědi

Linde, Praha 2009 ISBN 978-80-7201-794-2

Kříž, Jan, Holcová, Irena, Korda, Jiří, Klesánková, Veronika: Autorský zákon, komentář a přílohy související

Linde, Praha 2005 ISBN 80-7201-546-X

Jansa, Lukáš, Otevřel, Petr: Softwarové právo – Praktický průvodce právní problematikou v IT

Computer Press Brno, 2014 ISBN 978-80-251-4201-1

Telec, Ivo, Tma, Pavel: Autorský zákon – Komentář 1. Vydání

C. H. Beck, Praha 2007 ISBN 978-80-7179-608

McJohn, Stephan M.: Intellectual Property

Aspen Publishing, New York 2003 ISBN 0-7355-2719-9

JUDr. Pavel Tma, LL.M. Ph.D. - K problematice proveditelnosti majetkových autorských práv

2. práce kategorie Talent roku soutěže Právník roku 2011

(přístupná na http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2012/ba_04_2012_web.pdf)

Belšán, Eduard: Autorské právo z pohledu kontinentálního a angloamerického

(přístupná na <http://www.epravo.cz/top/clanky/autorske-pravo-z-pohledu-kontinentalniho-a-angloamerickeho-91680.html>)

JUDr. Pavel Tma, LL.M. Ph.D. - Audiovize – Problémy principu teritoriality v době globálního užití – rozdíly úpravy; – prezentace

(přístupné na <http://www.prf.cuni.cz/detail-struktury/178/1404045240/>)

Lesley Ellen Harris: Moral Rights in Works of Visual Art in the U.S.

(přístupné na <http://www.copyrightlaws.com/wp-content/uploads/2010/01/Moral-rights-in-the-US.pdf>)

Směrnice EU o autorském právu a právech souvisejících s právem autorským

(přístupné na <http://www.mkcr.cz/cz/autorske-pravo/evropska-unie-a-autorske-pravo/smernice-eu-o-autorskem-pravu-a-pravech-souvisejicich-s-pravem-autorskym-221466/>)